

Poslednji tekst koji autor analizira u ovoj knjizi nosi naslov – *Uloga religije (The role of religion)*. U ovome se odeljku autor bavi verskim motivima u političkim tekstovima, odnosno religijskim u političkom diskursu. Poredeći dva govora – jedan Dž. Buša ml. (njegovo kongresno obraćanje nakon terorističkih napada na Ameriku) i Osama bin Ladena – Čilton razmatra koliko se u pogledu religijske citatnosti i intertekstualnosti, invokacije i pozivanja na tematiku Biblije i Kurana ova dva teksta razlikuju, a kolike su im sličnosti: u oba se teksta govornici obraćaju Bogu i traže od njega milost za svoja dela, a s druge strane, protivnici se (verbalno) žigošu i određuju kao nešto negativno i amoralno (prema pozitivnom i moralnom *ja*). U Bin Ladenovom govoru, uz to, ističu se i veličaju destruktivni i rušilački činovi, kojima, međutim, nedostaje agentivni konstituent, tj. vršilac/vršioци tih radnji ostaje/u anonimani/ni. Npr. pretnja (ili upozorenje) iskazana sledećom rečenicom *if there is no security in Palestine, there will be no security in the USA* ekspletizovana je i anonimizovana i, de facto, deagentizovana. Takva verbalna (leksička) redukovanaost ima dvostruku funkciju – neutralizuje mogućnost direktne optužbe (za pozivanje na silu i agresiju), a, ujedno, omogućava i da se izvode različite implikacije (koje bi eksplikacijom bile onemogućene). Ujedno, na taj način Bin Laden preuzima i profetsku ulogu – slično Muhamedu – navešćujući šta će se desiti, ukoliko se ne ispoštuje reč Božja.

Čiltonova monografija predstavlja logički dosledan, argumentaciono snažan, teorijski dobro fundiran, metodološki primeren i, što je nikako ne čini manje vrednom, intelektualno zavodljiv tekst, koji će, ubeđeni smo, istraživačima političkog (i uopšte manipulativnog i ubeđivačkog) diskursa pomoći da ga (takav diskurs) bolje (ili: pravilno) razumeju, da rasvetle činjenice i činioce koji utiču na tako ustrojene tekstove, te potom sami, primenjujući sličnu metodologiju, ali i nadopunjujući i nadograđujući je sopstvenim uvidima, otpočnu sa svojim samostalnim analizama.

V. Maldžijeva, Z. Topolinjska, M. Đukanović i P. Piper (u redakciji Predraga Pipera), *Južnoslovenski jezici – gramatičke strukture i funkcije*. Beograd: Beogradska knjiga, 2009, str. 552.

Prikazao **BORKO KOVAČEVIĆ**¹
Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet
Katedra za opštu lingvistiku
Beograd, Srbija

Knjiga predstavlja svojevrsnu zbirku gramatika južnoslovenskih jezika: bugarskog, makedonskog, slovenačkog i srpskog. Opis svakog jezika, što je zanimljivo, dat je na jeziku koji se opisuje: o bugarskom jeziku govori se na bugarskom, o makedonskom jeziku na makedonskom, o slovenačkom jeziku na slovenačkom i o srpskom jeziku na srpskom. Samim tim, čitaoci pred sobom imaju i metajezik pojedinačnih južnoslovenskih gramatikografija.

1 Kontakt podaci (Email): kovacevic.borko@gmail.com

Imajući u vidu da se opisi gramatičkih struktura i funkcija svakog jezika daju odvojeno, pa čak i na različitim jezicima, očigledno je da se ne radi o delu prevashodno komparativističke orijentacije, koje bi koristilo potpuno iste mehanizme opisa svih jezika. Ipak, kao i u svim delima ove vrste, mogu se uočiti određene sličnosti u strukturi opisa četiri jezika, a što je posebno bitno za ovu knjigu, i sličnosti u teorijskim pristupima autora. Dakako da postoje i određene razlike, kao i novine (u poređenju sa tradicionalnom gramatikom, odnosno školskim gramatikama).

Opis bugarskog jezika jedini je od četiri opisa u kome su jasno i neposredno izdvojena dva sistema: fonološki i gramatički. Prva glava je posvećena *fonologiji*, a druga *gramatici*. U preostala tri opisa ne postoji gramatika kao posebno izdvojen sistem, nego se pored fonologije izdvajaju morfologija i sintaksa. Posle uvodnog poglavlja, u okviru gramatike, nalaze se poglavlja posvećena morfologiji i sintaksi. Posebna poglavlja u delu o morfologiji posvećena su određenim vrstama reči i gramatičkim kategorijama karakterističnim za te vrste reči. U delu koji se bavi sintaksom, izdvojena su poglavlja o sintaksi imenske fraze i sintaksi glagolske fraze. U svetlu novijih teorijskih pristupa, posebno je interesantno poslednje poglavlje, u kome se govori o mogućnosti da se različitim gramatičkim sredstvima izrazi isti semantički sadržaj. U tom svetlu govori se o transformacijama i predikatsko-argumentskoj strukturi, pojmovima koji su deo terminološkog aparata savremene gramatičke teorije.

Kako se navodi u predgovoru knjige, opis makedonskog jezika je na neki način prethodnica cele knjige, i njen konceptijski osnov. Upravo ovaj opis se od sva četiri opisa strukturalno najviše i razlikuje od tradicionalnih deskriptivnih gramatika. U njegovoj strukturi se očituje sama namena opisa, što je kako autorka navodi predstavljanje morfosintaksičkog sistema savremenog makedonskog jezika. Usled toga, ovaj opis (za razliku od ostala tri) ne počinje fonologijom, nego morfologijom, iza koje sledi sintaksa, pa tek na kraju, kao neka vrsta dodatka, predstavlja se i fonološki sistem makedonskog jezika. U delu o morfologiji, koji se imenuje kao *pregled oblika makedonskih promenljivih leksema*, daje se detaljan pregled različitih oblika pojedinih vrsta reči. Ovakav pristup je očekivan, imajući u vidu da je prvobitna verzija opisa makedonskog jezika bila namenjena studentima makedonskog kao stranog (tačnije kao deo pregleda južnoslovenskih jezika za poljske studente). Kao i u opisu bugarskog jezika, kao posebna poglavlja u okviru sintakse izdvajaju se sintaksa imenske i sintaksa glagolske fraze (ovde kao *sintaksa imenske sintagme* i *sintaksa rečeničnog izraza*). U poglavlju koje je posvećeno glagolskoj frazi, karakteristike ove konstrukcije takođe se obrađuju kroz predikatsko-argumentsku strukturu i transformacije, sa akcentom na semantičke sadržaje i različita gramatička sredstva kojima se određeni sadržaji mogu izraziti.

U opisu slovenačkog jezika generalno ne postoji značajno odstupanje od strukture opisa u tradicionalnim deskriptivnim gramatikama. Prvo se govori o fonološkom sistemu slovenačkog, potom o morfologiji, i na kraju o sintaksi. Međutim, o razlici u odnosu na tradicionalni pristup i novinama može se govoriti u delu koji je posvećen sintaksi, gde se uočava drugačiji teorijski pristup. Kao i u opisu bugarskog jezika, u delu o morfologiji posebna poglavlja posvećena su određenim vrstama reči i gramatičkim kategorijama karakterističnim za te vrste reči. U sintaksi, u skladu sa obrascem koji je primenjen i na bugarski i makedonski jezik, postoje odvojena poglavlja o sintaksi imenske i sintaksi glagolske fraze (odnosno rečenice). I u jednom i u drugom poglavlju polaznu tačku

predstavlja pomenuta činjenica da se isti semantički sadržaj može izraziti različitim gramatičkim sredstvima. U centru pažnje nisu sintaksičke konstrukcije kao takve i način na koji se one formiraju (mada se i o tome govori), već semantički sadržaj. Ključna stvar je kojim se sve gramatičkim sredstvima mogu izraziti određeni semantički sadržaji. Tako se kao posebna poglavlja izdvajaju *personalnost*, *temporalnost*, *aspektualnost* i slično, predstavljajući različita sredstva za njihovo iskazivanje.

Opis srpskog jezika je strukturno skoro identičan opisu slovenačkog jezika. Iza opisa fonološkog sistema, dolazi poglavlje posvećeno morfologiji, pa poglavlje o sintaksi. U delu o morfologiji posebna poglavlja posvećena su određenim vrstama reči i gramatičkim kategorijama karakterističnim za te vrste reči. Značajna pažnja posvećuje se i paradigmama promenljivih vrsta reči. Zanimljivo je da se kao kriterijum sistematizacije glagolskih paradigmi uzima broj i kvalitet tematskih sufiksa pojedinih potparadigmi, tj. odnos osnova u okviru iste paradigme. Tako se govori o *jednotematskim*, *dvotematskim* i *višetematskim glagolima*. Pored poglavlja o osnovnim i rednim brojevima, postoje i poglavlja o *brojevima složenih celina*, *muškoličnim brojevima*, *razlomačkim* i *aproksimativnim brojevima*. Deo posvećen sintaksi srpskog jezika je strukturno skoro u potpunosti identičan opisu slovenačke sintakse, sa istim teorijskim pristupom, što i ne čudi imajući u vidu da je autor oba opisa isti. Jedno poglavlje je posvećeno sintaksi *imenske grupe*, a drugo sintaksi *predikatskog izraza*. U centru pažnje su semantički sadržaji i gramatičke konstrukcije kojima se oni mogu izraziti, tako da su prisutni naslovi poglavlja kao *personalnost*, *negacija*, *interogativnost*, *modalnost* i slično.

Bez obzira na pomenute razlike, ova knjiga, iako su je pisala četiri autora, predstavlja jednu kompaktnu celinu, jer su u njoj dati strukturno srodni opisi četiri jezika, zasnovani na istim (ili sličnim) teorijskim pristupima. Na jednom mestu dati opisi južnoslovenskih jezika mogu naći svoju višestruku primenu. Knjiga će svakako biti od koristi jezičkim stručnjacima, nadasve imajući u vidu date metajezike bugarske, makedonske, slovenačke i srpske gramatikografije. Iako knjiga nije udžbenik, kako se napominje u predgovoru, napisana je sa idejom da može poslužiti i kao univerzitetski udžbenik. Zsigurno će biti od pomoći i onima koji uče jedan od južnoslovenskih jezika (ili možda i dva, tri, ili sva četiri) kao strani jezik.